

УДК 305:32

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДАНИХ SIGI ТА АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ПРАКТИК

Олександр Головатий

Наукові керівники: доктор філософії в галузі математики та статистики, старший викладач кафедри математики та цифрових технологій Луньова М.В.; кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри математики та цифрових технологій

Акбаш К.С.

Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка
Анотація. У статті розглянуто основні проблеми та можливості в сфері гендерної рівності в Україні, опираючись на міжнародний досвід і статистичні дані, зокрема індекс SIGI (Індекс соціальних інституцій та гендерної рівності). Наведений аналіз ключових компонентів і порівняння з іншими країнами демонструють, що, попри відносно непогані позиції України, є значний потенціал для покращення, особливо в таких сферах як доступ до ресурсів і громадянські свободи. Шляхами покращення позицій України є інтеграція міжнародних та європейських практик гендерної політики з адаптацією їх до місцевих умов; посилення інституційної підтримки гендерної рівності та контроль за виконанням політик; інформаційно-просвітницька кампанія для подолання гендерних стереотипів.
Ключові слова: гендерна рівність, Індекс соціальних інституцій та гендерної рівності (SIGI), дискримінація, доступ до ресурсів, громадянські свободи.

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

GENDER POLICY IN UKRAINE: STATISTICAL ANALYSIS OF SIGI DATA AND ADAPTATION OF INTERNATIONAL PRACTICES

Olexandr Holovaty

Scientific supervisors: Doctor of Philosophy in Mathematics and Statistics, Senior Lecturer at the Department of Mathematics and Digital Technologies Lunyova M.V.; Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor of the Department of Mathematics and Digital Technologies K.S.Akbash

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

Annotation. The article examines the main problems and opportunities in the field of gender equality in Ukraine, based on international experience and statistical data, in particular the SIGI index (Social Institutions and Gender Equality Index). The analysis of key components and comparisons with other countries demonstrate that, despite Ukraine's

relatively good position, there is significant potential for improvement, especially in areas such as access to resources and civil liberties. Ways to improve Ukraine's position include the integration of international and European practices of gender policy with their adaptation to local conditions; strengthening institutional support for gender equality and monitoring policy implementation; information and education campaign to overcome gender stereotypes. Keywords: gender equality, Social Institutions and Gender Equality Index (SIGI), discrimination, access to resources, civil liberties.

Постановка проблеми. Гендерна рівність є одним із ключових принципів сталого розвитку, визначених ООН, і важливою умовою для соціального прогресу та економічного зростання. В Україні, попри наявність законодавчих норм та міжнародних зобов'язань у сфері гендерної рівності, досі зберігаються істотні бар'єри, що обмежують рівні можливості для жінок і чоловіків у різних сферах життя. Проблеми, пов'язані зі стереотипами, нерівним доступом до економічних ресурсів, політичною нерівністю та насильством за ознакою статі, значно ускладнюють досягнення гендерної рівності. Водночас, успішні практики інших країн демонструють, що застосування інноваційних підходів до формування політики, заснованої на аналітичних даних, може сприяти подоланню цих проблем.

Індекс соціальних інституцій та гендерної рівності (SIGI) є важливим показником, який дозволяє оцінити прогрес країни у сфері гендерної політики через призму дискримінації в різних аспектах соціального життя.

Аналіз даних SIGI дає змогу визначити слабкі місця у реалізації гендерної політики в Україні та порівняти їх з практиками передових країн світу. Це дозволяє формувати рекомендації для вдосконалення правової бази, створення нових соціальних програм і підвищення обізнаності суспільства щодо важливості гендерної рівності.

Аналіз досліджень і публікацій. У рамках дослідження гендерної політики в Україні значну увагу приділено роботам науковців, які

досліджують законодавчі ініціативи, їх реалізацію та вплив міжнародних стандартів і рейтингів. Зокрема, основою дослідження стали праці європейський вчених М. Фуко [1], К. Креншоу [2], та науковців України, таких як – К. Акбаш, Н. Пасічник, Р. Ріжняк [3], О. Кравченко, А. Войтовська [4] та ін., в яких проаналізовано розвиток гендерного законодавства, висвітлено проблеми його реалізації та підкреслено важливість гендерної рівності як ознаки демократичного суспільства.

Дана робота спрямована на дослідження політики щодо гендерної рівності в Україні через призму індексу SIGI та аналізу міжнародного досвіду, що дозволяє адаптувати найкращі практики до українських реалій, враховуючи сучасні виклики.

Мета статті – проаналізувати показників SIGI для України, їх порівняння з відповідними даними інших країн світу та розробка рекомендацій щодо вдосконалення національної гендерної політики на основі найкращих міжнародних практик. У процесі дослідження увага приділяється як кількісним показникам, що дозволяють оцінити прогрес, так і якісним аспектам, які відображають реальні потреби українського суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Гендерна політика в Україні є важливою складовою соціально-економічного розвитку держави. У сучасних умовах, коли країна активно адаптує своє законодавство до європейських стандартів, виникає потреба у ґрунтовному аналізі існуючої ситуації в сфері гендерної рівності. Особливо актуальним є використання міжнародних інструментів, таких як Індекс соціальних інституцій та гендерної рівності (SIGI), який забезпечує комплексний підхід до оцінки дискримінаційних бар'єрів.

Міжнародний досвід демонструє, що інноваційні підходи, засновані на аналітичних даних, можуть значно підвищити результативність політики гендерної рівності. Наприклад, використання кращих практик країн ЄС

сприяє впровадженню більш інклюзивних стратегій, орієнтованих на підтримку соціально вразливих груп. Адаптація цих рішень до українського контексту потребує врахування специфічних соціальних, економічних і політичних умов. Це включає розробку інструментів для зниження гендерних дисбалансів у доступі до ресурсів, удосконалення механізмів підтримки постраждалих від насильства за ознакою статі та підвищення участі жінок у політичному житті.

У даній статті представлено аналіз чотирьох основних показників гендерної рівності, які охоплюють 22 компоненти:

Дискримінація в сім'ї:

- 1.1) Юридична рівність у шлюбі;
- 1.2) Право на розлучення та опіку над дітьми;
- 1.3) Частка примусових шлюбів;
- 1.4) Вік вступу до шлюбу;
- 1.5) Обмеження на прийняття рішень у сім'ї.

Обмеження у доступі до ресурсів та послуг:

- 2.1) Рівний доступ до власності;
- 2.2) Право жінок на спадщину;
- 2.3) Рівність у правах на кредит;
- 2.4) Юридичні обмеження в економічній діяльності;
- 2.5) Участь жінок у ринку праці;
- 2.6) Доступ до базових медичних послуг;
- 2.7) Доступ до освіти для дівчаток.

Фізична недоторканність:

- 3.1) Законодавство проти домашнього насильства;
- 3.2) Рівень насильства за ознакою статі;
- 3.3) Доступ до механізмів правосуддя для жертв насильства;
- 3.4) Захист від сексуальних домагань;
- 3.5) Доступ до репродуктивних прав.

Громадянські свободи:

- 4.1) Участь жінок у політичних органах влади;
- 4.2) Юридичні гарантії рівності в голосуванні;
- 4.3) Частка жінок серед керівних посад;
- 4.4) Інституційна підтримка рівності;
- 4.5) Кампанії з подолання гендерних стереотипів.

На основі аналізу основних показників формується підсумковий рейтинг країн за Індексом соціальних інститутів та гендерної рівності. Високе місце у рейтингу свідчить про високий рівень забезпечення рівних прав та можливостей для жінок і чоловіків у різних сферах життя.

Опис методології формування Індексу та перелік питань анкети надається у щорічному звіті, який відображає результати порівняльного дослідження. Для кожної країни, що бере участь у дослідженні, звіт містить інформацію про загальне місце в рейтингу. Таким чином, аналіз даних SIGI та міжнародного досвіду дозволяє сформулювати рекомендації для вдосконалення політики гендерної рівності в Україні.

Для статистичного аналізу SIGI вибрано статистичні дані з останнього звіту за 2023 рік. Проаналізувавши складові показники Індексу, і сам індекс SIGI, визначимо країни світу з екстремальними значеннями вище перерахованих показників.

Таблиця 1. Числові характеристики складових вимірів SIGI по світу

Показник	1) Дискримінація в сім'ї.	2) Обмежена фізична цілісність.	3) Обмежений доступ до виробничих і фінансових ресурсів.	4) Обмеження громадянських свобод.	SIGI
Середнє значення	38,0	27,2	27,1	35,0	29,2
Максимум	92,0	57,7	85,6	100,0	67,4
Мінімум	0,0	7,8	0,8	2,1	6,7
Розмах	92,0	49,9	84,8	97,9	60,7

Максимальне значення індексу SIGI у світі має Мавританія, яке становить 67,4, а мінімальне – Норвегія (6,7). Середнє значення по світу становить 29,2. Значення для України – 16,3, що значно менше мінімального значення.

Проаналізуємо інтервальний розподіл загального показника SIGI. На графіку помаранчевим кольором виділено інтервал, до якого входить Україна (Рис. 1).

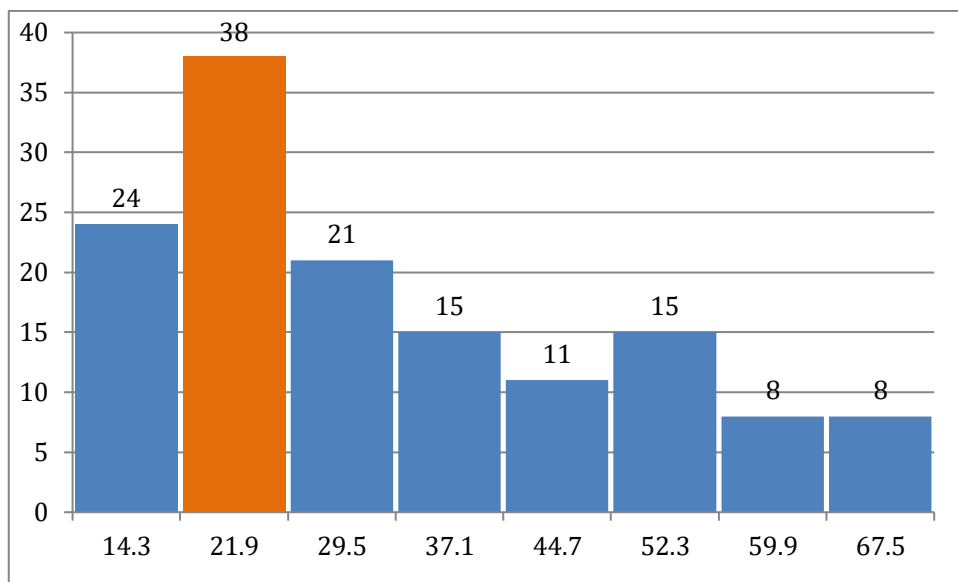

Рис. 1. Інтервальний розподіл індексу SIGI по країнам світу (2023 р.)

Україна належить до країн із середнім рівнем дискримінації за показником SIGI, оскільки її значення перевищує найкращі показники (інтервал 0–14,3) і є значно нижчим за максимальні значення у розподілі (59,9–67,5).

Результати вказують на необхідність адаптації політик і законів до європейських стандартів, що дозволить підвищити конкурентоспроможність України у міжнародному порівнянні за рівнем гендерної рівності.

Пропагування найкращих європейських практик і підвищення обізнаності населення щодо гендерної рівності, посилення контролю за впровадженням гендерно-орієнтованих політик на рівні державного

управління – все це сприятиме зменшенню дискримінаційних бар'єрів у ключових сферах, щоб покращити свої позиції у глобальному рейтингу SIGI.

В цілому, серед 140 країн світу Україна посідає 34-те місце рівнем гендерної рівності. Проаналізуємо інтервальний розподіл складових показників SIGI, щоб зрозуміти чому Україна відстає від світових лідерів даного рейтингу. На графіках інтервального розбиття помаранчевим виділено інтервал до якого входить Україна (Рис. 2-5).

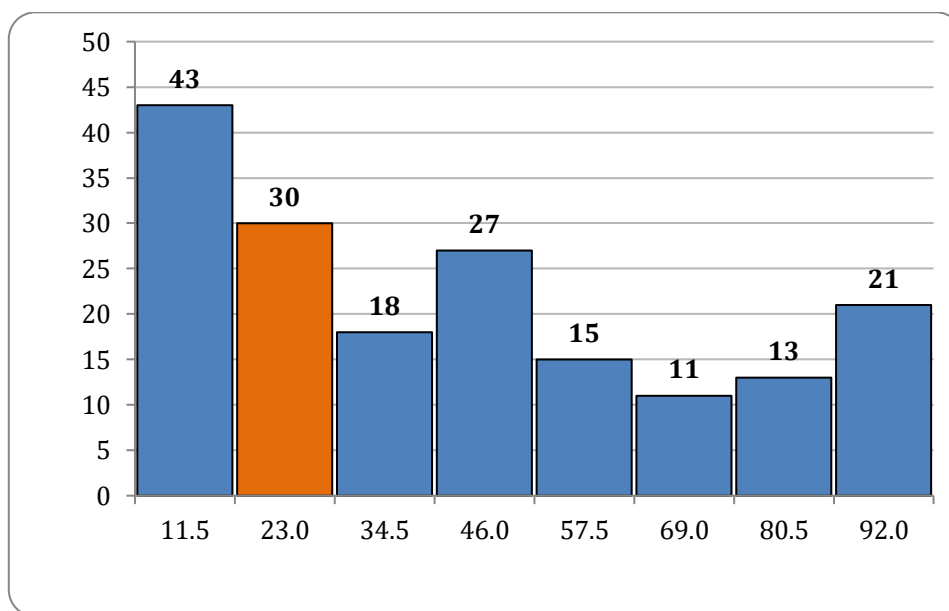

Рис. 2. Інтервальний розподіл показника «Дискримінація в сім'ї» по країнам світу (2023 р.)

Розглянемо інтервальний розподіл показника «Дискримінації в сім'ї». Максимальне значення у світі має Бруней Даруссалам (91,9), а найменше значення 0 – Нідерланди, Естонія, Фінляндія, Норвегія та Швейцарія. Україна має значення 14,9, що значно менше середньосвітового значення (37,8) показника. Це свідчить про те, що рівень дискримінації в сімейних відносинах в Україні є нижчим, ніж у багатьох інших країнах, але певні проблеми все ж залишаються актуальними.

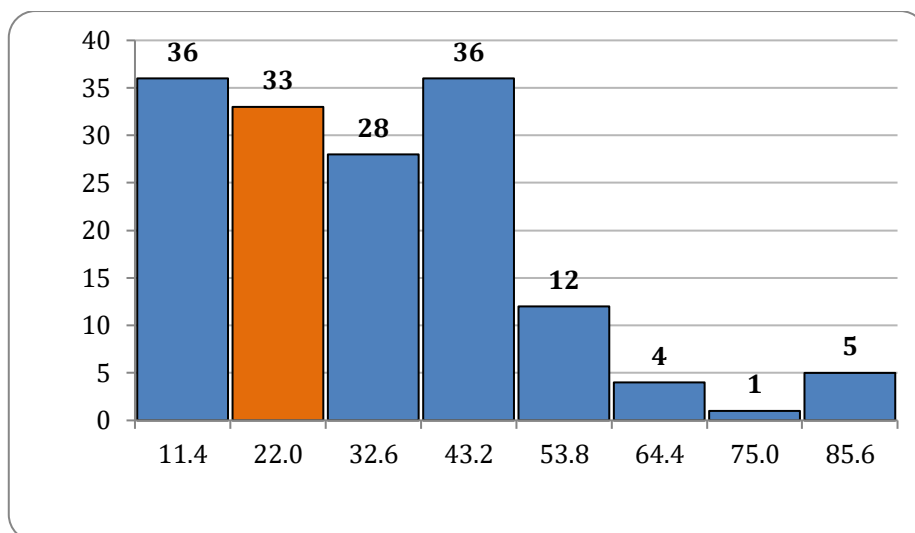

Рис. 3. Інтервальний розподіл показника «Обмежений доступ до виробничих і фінансових ресурсів» по країнам світу (2023 р.)

Максимальне значення показника «Обмежений доступ до виробничих і фінансових ресурсів» серед країн світу має Судан (85,5), а найменший – Латвія (0,8). Для України значення цього показника дорівнює 21,5, що дуже близько до середньосвітового значення – 27,1.

Як бачимо, показник для України вказує на середній рівень доступу до виробничих та фінансових ресурсів. Це вказує на наявність певних обмежень, але також відкриває можливості для покращення ситуації.

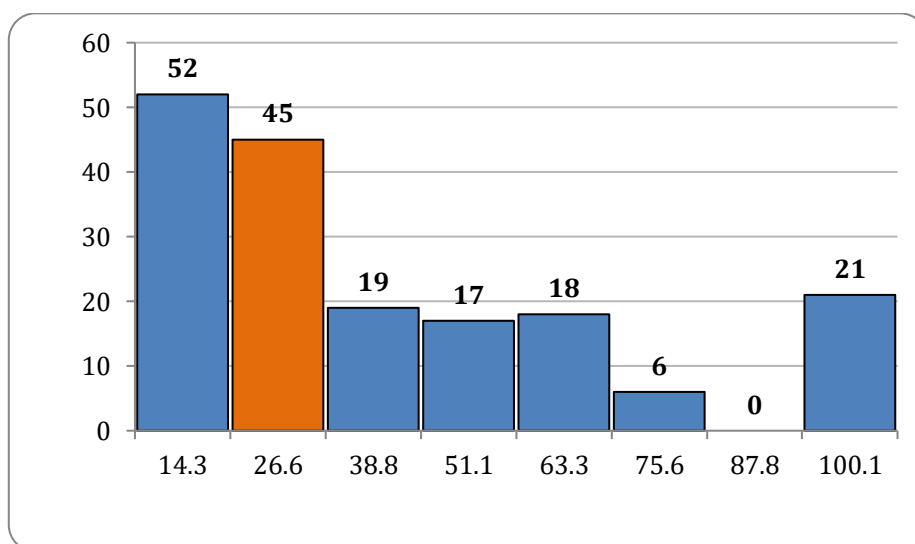

Рис. 4. Інтервальний розподіл показника «Обмеження громадянських свобод» по країнам світу (2023 р.)

Аналізуючи значення показника «Обмеження громадянських свобод», бачимо, що найнижче значення у світі становить 2,1 (Південна Африка), а найвище – 71,4 (Саудівська Аравія). Україна має показник 17,2, що ставить її у категорію країн із помірним рівнем обмежень у цій сфері.

Варто зазначити, що нижчі показники свідчать про більшу свободу громадян, тоді як вищі значення вказують на суттєві обмеження. Значення України демонструє певний прогрес, однак залишається простір для вдосконалення, щоб забезпечити громадянам ще вищий рівень свобод.

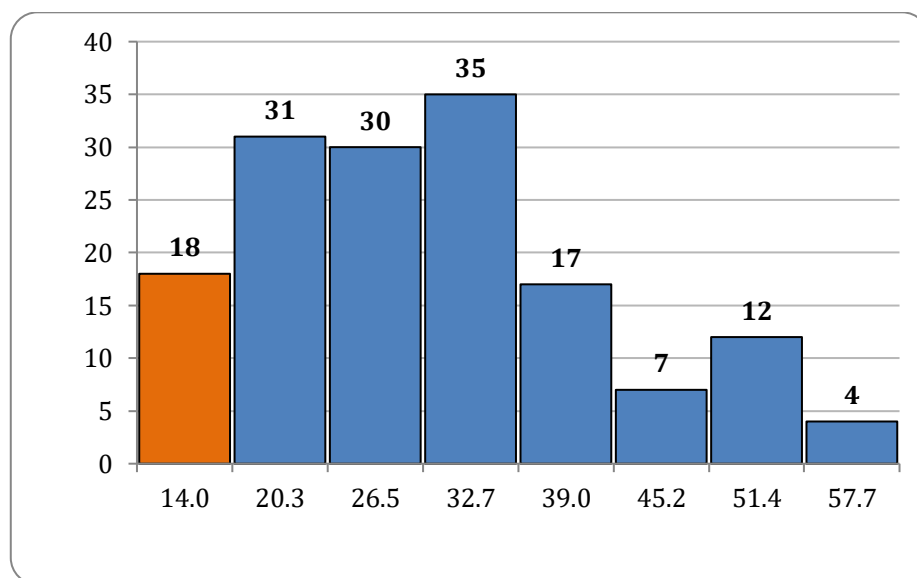

Рис. 5. Інтервальний розподіл показника «Обмежена фізична цілісність» по країнам світу (2023 р.)

Розглянемо інтервальний розподіл показника «Обмежена фізична цілісність». Максимальне значення у світі складає 57,6 (Суринам), а найменше – 7,8 (Мозамбік). Україна має показник 11,3, що є одним із нижчих серед представлених країн. Низьке значення цього показника свідчить про вищий рівень фізичної цілісності, адже у даному випадку менший показник є позитивною характеристикою. Проте, навіть за таких умов, залишаються виклики, які вимагають подальших зусиль для підтримання та покращення цього аспекту.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. В ході аналізу стану гендерної рівності в Україні, зокрема на основі даних SIGI та міжнародного досвіду, можна зробити кілька ключових висновків:

- Україна займає 34-те місце серед 140 країн світу, маючи значення індексу SIGI 16,3, що нижче середньосвітового показника (29,2) та свідчить про помірний рівень дискримінації;
- найкращі показники Україна демонструє в категорії «Дискримінація в сім'ї», зокрема завдяки наявності відповідного законодавства та низькому рівню примусових шлюбів;
- показники «Обмежений доступ до виробничих і фінансових ресурсів» та «Обмеження громадянських свобод» залишаються на помірному рівні, що вказує на наявність бар'єрів, які потребують подальшого зменшення.

Для досягнення кращих результатів необхідно впроваджувати найкращі міжнародні та європейські практики, зокрема в сфері політичної участі жінок, рівного доступу до ресурсів та удосконалення механізмів захисту постраждалих від гендерного насильства.

Отримані результати підкреслюють важливість адаптації європейських стандартів у сфері гендерної політики для підвищення конкурентоспроможності України в міжнародних рейтингах. Рекомендовано розробити комплексні стратегії, орієнтовані на подолання дискримінаційних бар'єрів, активізацію інституційної підтримки рівності та пропагування гендерної свідомості серед населення.

Подяки. Стаття підготовлена в рамках проекту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH “Субнаціональна гендерна рівність: баланс цінностей ЄС та українських реалій” № 101047451. Проект фінансується за підтримки Європейської комісії. Ця публікація відображає лише погляди

авторів. Єврокомісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Список літератури

1. Фуко Мішель. Історія сексуальності / переклад з франц. О.Р. Левчук. Київ: Видавництво «Основи», 2018. 320 с.
2. Інтерсекційність: ключові текстові письма / упорядник Кімберлі Креншоу; переклад з англійської Юлії Войчишини; післямова Ірина Щербан. Київ: Видавництво «Соломія», 2020. 416 с.
3. Akbash, K. S., Pasichnyk, N. O., & Rizhniak, R. Y. Statistical Analysis of the Gender Inequality Index by the Regions of Ukraine. *Statistics of Ukraine*. 2024. Vol. 103(1), P. 32-46. URL: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/430>
4. Kravchenko O., Voitovska A. Gender equality in ukraine: analysis of the regulatory and legal framework. *Social work and social education*. 2023. No. 2(11). P. 15–25. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(11\).2023.291832](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(11).2023.291832)
5. Bahmach A. Gender practices in international experience. *Humanities studies*. 2024. Vol. 95, no. 18. P. 9–17. URL: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-18-95-01>
6. Ткач О. І., Батрименко О. В., Неліпа Д. В. Участь жінок у зовнішньо- та внутрішньо-політичних процесах. *Політичне життя*. 2023. № 4. С. 77–82. URL: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2023.4.11>

Відомості про автора:

Головатий Олександр Олександрович – студент III курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти факультету математики, природничих наук та технологій Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, тел. +38(096) 798 59 37, e-mail: 3867504653@cuspu.edu.ua